

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ TOPLUMSAL KURUMLAR İLE SOSYAL/KÜLTÜREL OLAY VE OLGULAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN¹

Orhan KORKMAZ²

Özet

Araştırmada, Hayat Bilgisi öğretim programının toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programı toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında incelendiğinden yöntem olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Bu araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programında toplumsal kurumlar ve sosyal/kültürel olay ve olguların incelenmesi ve programda belirlenen doğrultuda eğilimlerin nasıl olduğu bir bütün olarak değerlendirilmesi amaçlandığından bu yöntem tercih edilmiştir. Araştırmanın veri kaynağını son olarak 2018 yılında güncellenen mevcut Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile ilgili dokümanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda MEB tarafından yayınlanan öğretim programına erişilip araştırmanın amaçları doğrultusunda incelenmiştir. Araştırma verileri içerik analizi yolu ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanımı, kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirme, öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanma, temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanma konularına vurgu yapıldığı saptanmıştır. Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu aile ve toplumun temel değerlerine sahip olma, sosyal katılım becerisi kazanma, milli, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirme konularına vurgu yapıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Öğretim Programı, Toplumsal Kurumlar, Sosyal/Kültürel Olay, Sosyal/Kültürel Olgu.

INVESTIGATION OF THE LIFE STUDY CURRICULUM IN THE CONTEXT OF SOCIAL INSTITUTIONS AND SOCIAL/CULTURAL EVENTS AND FACTS

In the research, it is aimed to examine the Life Studies curriculum in the context of social institutions and social/cultural events and phenomena. In the research, document analysis was preferred as the method, since the Life Studies curriculum was examined in the context of social institutions and social/cultural events and phenomena. In this research, this method was preferred since it was aimed to examine social institutions and social/cultural events and phenomena in the Life Studies curriculum and to evaluate as a whole how the trends were in the direction determined in the program. The data source of the research is the documents related to the current Life Studies Curriculum, which was last updated in 2018. In line with the purpose of the research, the curriculum published by the Ministry of National Education was accessed and examined in line with the purposes of the research. Research data were analyzed by content analysis. As a result of the research, it has been determined that in the context of social/cultural events and phenomena, the Life Studies Curriculum emphasizes the use of information and communication technologies in accordance with its purpose, the ability to use resources efficiently, the acquisition of learning learning skills, and the acquisition of basic scientific process skills. In the research, as a result of the analysis of the Life Studies Curriculum in the context of social institutions, it was determined that the basic values of the family and society, gaining social participation skills, and making national, spiritual and human values experience were emphasized.

Keywords: Life Studies, Curriculum, Social Institutions, Social/Cultural Event, Social/Cultural Phenomenon.

1.GİRİŞ

Toplumsal kurumlar arasında yer alan eğitime bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlamak, toplumsal değerleri yeni nesillere aktarmak, bilinçli nesiller yetiştirmek gibi işlevler yüklenmiştir. Ayrıca eğitim, bireylerin toplumsal değişimlere ayak uydurabilmesini sağlama, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünü yetiştirme, siyasal sisteme bağlı bireylerin yetiştirilmesi işlevlerini de yerine getirmektedir (İpek, 2019). Eğitim, her toplum kültürünün ayrılmaz bir parçası

¹ Doç.Dr., Dicle Üniversitesi, ahcoban@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8177-5670

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, orkorkmaz44@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4487-8339

olarak toplumdaki sosyal kurumlar, gelenekler, örf ve adetler tarafından biçimlendirilmiş olup bu değerlerin bir kuşaktan diğerine aktarılması, eğitim etkinliklerinin sistemli ve düzenli yapıldığı toplumun öncü kuruluşlarından olan okullarda gerçekleştirilmektedir (Şahin, 2020). Toplumun kültürel mirasının yeni nesillere aktarımı konusu, toplumların kendisini sürdürmesi açısından önemli olup, öğretim programları bu aktarmada öğretme öğrenme süreçlerini düzenleyen temel araçtır (Fer, 2019).

Sosyal olgu; gözlem ve deneyden doğan, düşünce ve araştırmalara çıkış noktası olan, süreklilik ve kararlılık gösteren olaylar dizisi ve süreçlerdir. Olay ise ya görülen ya da duyulan, algılanan her şey ya da alışılmışı uymayan, dikkati çeken biricik veya tekil olan şeylerdir (Çelebi, 1991: akt. Erdoğan, 2020). Bu tanımlamaya göre bir insanın belli bir yerde bir tarihte doğumu sosyal olay, dünya genelinde görülen doğumlar sosyal olgudur. Toplum oluşturulan bireylerin kendine has bir takım davranışları vardır. Fakat bazı durumlarda bu davranışlardan vazgeçerler. Toplum içerisinde gerçekleşmiş başlangıç ve bitiş noktası belli olan toplumun büyük kısmını ilgilendiren bir oluşumu ve değişimi ifade eden davranışlar sosyal olay olarak tanımlanmaktadır. Başlangıç ve bitiş süreleri belli olmayan olaylara da sosyal olgu denilmektedir (Küçükali, 2020).

Somut ve soyut olarak toplum içindeki bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak kendilerine has normları ve kuralları bulunan böylece toplumsal düzenin sağlanmasına ve korunmasına hizmet eden kurumlara toplumsal kurum denilmektedir (Köse ve Dağyar, 2019). Toplumsal kurumlar toplumun yapısı ve temel değerlerinin korunması bakımından zorunlu sayılan, nispeten sürekli kurallar topluluğudur. Aile, siyasi kurumlar, din kurumu, ekonomi ve eğitim kurumları toplumsal kurumlara örnek olarak verilebilmektedir (Özkalp, 2005).

Tercüme faaliyetleri, Rönesans ve Reform, büyük coğrafi keşifler, ilmi ve teknik buluşlar, Amerika ve Fransa'da yaşanan iki büyük devrim, endüstri devrimi, modern şehirleşme, eğitim-öğretim, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının değişimi ve yaygınlaşması gibi olay ve gelişmeler Batıdan başlayarak dünya çapında geleneksel kültür ve yapıları derinden etkilemiştir (Kamer, 2020).

Türkiye'de kültürün oluşumu, korunması ve aktarılmasına yönelik olarak tarihi süreçte sosyal ve kültürel politikalar, öğretim programı değişimleri, Marshall Planı, hümanizma, temel eser projeleri, TV ve radyo yayınları ile Cumhuriyet'in kurulma sürecindeki inkılapları ve kültürel hayatı etkileyen tarih ve dildeki inkılaplar eğitimin sosyal ve kültürel boyutunu etkilediği düşünüldükçe örnek olarak verilmiştir (Kamer, 2020).

MEB tarafından 2018 yılında güncellenen Hayat Bilgisi Öğretim Programı, temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Çocukların küçük yaşta kendini, toplumsal çevreyi ve doğayı tanıması, bunlara adapte olabilmesi aynı zamanda bunların yaparak yaşayarak gerçekleşmesi Hayat Bilgisi dersi ile olanaklı hale gelebilir (Şahin, 2009). Hayat Bilgisi dersi; çocukların gelişim özelliklerini ve hazır bulunuşluklarını dikkate alarak toplum içerisinde aktif birey olmalarına katkı sağlayan, yaparak ve yaşayarak öğrenme anlayışı içerisinde disiplinler arası içeriğe sahip ve çocukları bir üst öğretim kademesine hazırlayan (Tay ve Yıldırım, 2013); çocukların gelişim özellikleri dâhilinde sürekli değişim gösteren günlük yaşam becerilerini yaşantı yoluyla çocuklara kazandıran ve üst kademe derslerin temeli olarak tanımlanmaktadır. Değişimin öznesi ve nesnesi olarak insanı kabul eden Hayat Bilgisi dersinde (Baysal, 2006), çocukluk döneminden itibaren toplumsal hayata ve değişimlere uyumlu aktif bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Ayrıca Hayat Bilgisi dersi ile çocuklar toplumsal kuralları, olguları ve değerleri de aynı zamanda bilimsel bir bilgi yüküyle değil değişimi birebir yaşayış içerisinde öğrenmektedirler (Güven ve Püsküllü, 2017). Öğrenilen toplumsal kurallar, olgular ve değerler öğretim programları çerçevesinde öğretilmektedir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bulunan genel ve özel amaçlar; toplumun beklentileri doğrultusunda ihtiyaç ve beklentiler çerçevesinde oluşturulmuş olup, güncellenen Hayat Bilgisi öğretim programı araştırmacılar için yeni araştırma alanları oluşturmuştur. Bu konuda Uğur (2006),

Narin (2007), Tuncer (2009), Aykaç (2011), Türkyılmaz (2011), Alak (2012), Şenay (2015), Öztürk ve Kalafatçı (2016) yaptıkları araştırmalarda Hayat Bilgisi Öğretim Programını öğretmen görüşleri ve programın öğelerini temel alarak; Tay ve Baş (2016) ile Ütkür (2018) programı öğretmen görüşlerine göre karşılaştırarak, Gündoğan (2017) sosyal beceriler temelinde; Yaşaroğlu (2018) öğretim programındaki değerler; Kıyıkçı (2021) 21. yüzyıl becerileri; Yıldırım (2020) ve Bekiroğlu (2021) yaşam becerileri; Şahin (2009) ve Kalender (2018) cumhuriyetten günümüze kadar programın gelişimini temel alarak inceleme yapmıştır. Erişilen kaynaklar değerlendirildiğinde Hayat Bilgisi Öğretim Programını toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın toplumsal yaşam için önemi dikkate alındığında, Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında incelenmesi alanyazın açısından önemini ve özgünlüğünü ortaya çıkardığı gibi program içeriğinin toplumsal yönden incelenmesi konusunda önemli bir eksikliği de giderdiği söylenebilir.

1.1.Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programının toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde

- İlkokul Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?
- İlkokul İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?
- İlkokul Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?

2. YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programı toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında incelendiğinden yöntem olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi bir olayın belli zamanlardaki ya da zaman içerisinde geçirdiği değişimlerin açıklanmasıyla ilgilidir. Belirli bir amaca hizmet eder, çalışma alanına bilgi sağlar ve belirli olayları açıklar (Best ve Kahn, 2017). Bu araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programında toplumsal kurumlar ve sosyal/kültürel olay ve olguların incelenmesi ve programda belirlenen doğrultuda eğilimlerin nasıl olduğu bir bütün olarak değerlendirilmesi amaçlandığından bu yöntem tercih edilmiştir.

2.2.Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını son olarak 2018 yılında güncellenen mevcut Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile ilgili dokümanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda MEB tarafından yayınlanan öğretim programına erişilip araştırmanın amaçları doğrultusunda incelenmiştir.

2.3.Veritoplama Süreci ve Analizi

Araştırmada incelenen Hayat Bilgisi Öğretim Programı MEB resmi web sayfasından indirilmiştir. İndirilen program içerik analizi yöntemi çözümlenmiştir. Bu yöntem ile araştırma sorularına karşılık gelen veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Burada gerçekleştirilen olay, benzer verileri belirli terimler ve temalar etrafında bir araya toplamak sonrasında bunları anlaşılır olması için organize edip yorumlamak ve en sonunda okuyucuya sunmak (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Elde edilen

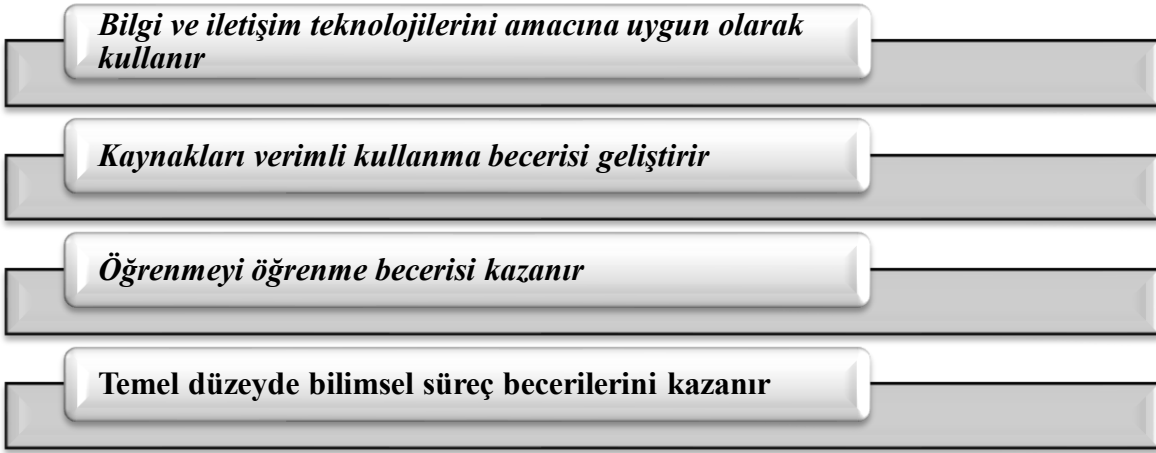
verilerin incelenmesi sonucu araştırma sorularına göre oluşturulan iki tema ve temalar altında yer alan kodlamalar şeklinde raporlama yapılmıştır.

3.BULGULAR

3.1.Programa İlişkin Bulgular

Yapılan çalışmada Hayat Bilgisi öğretim programının toplumsal kurumlar ile sosyal olay ve olgular bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde öğretim programları sınıf temelinde incelenmeden önce öğretim programında yer alan kazanımlar haricindeki öğeler içerik analiz yoluyla toplumsal kurumlar ile sosyal olay ve olgular bağlamında incelenmiştir. Elde edilen bulgular şu şekildedir:

Sosyal/Kültürel Olay ve Olgular Bağlamında Elde Edilen Bulgular

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 4 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır.
- Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır.
- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.

Araştırmada belirlenen 4 koda ilişkin olarak açıklamalar şu şekildedir:

- *Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır:* Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler bilgi ve iletişim teknolojilerinin amacına uygun olarak kullanılır” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin değişimi ve yaygınlaşmasının sosyal olay ve olgular üzerinde etkili olması ile açıklanabilir.
- *Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir:* Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Çünkü sosyal olay ve olgular bağlamında modernleşme ve endüstri devrimi kapsamında kaynakların verimli kullanımının daha da önemli hale geldiği söylenebilir. Önemi anlaşılan bu durumun Hayat Bilgisi öğretim programına yansıdığı söylenebilir.
- *Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır:* Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında

değerlendirilmiştir. Çünkü sosyal olay ve olgular bağlamında eğitim-öğretim faaliyetleri önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir. Bu durum sosyal olay ve olgular içerisinde değerlendirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin Hayat Bilgisi öğretim programında yer bulduğu şeklinde değerlendirilebilir.

- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Çünkü sosyal olay ve olgular bağlamında bilimsel ve teknik gelişmeler bilimsel süreç becerilerini öğrenme gerekliliğini ortaya çıkardığı söylenebilir. Bu gerekliliğin Hayat Bilgisi öğretim programında özel amaç olarak yer alması, durumun öneminin farkında olunduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Toplumsal Kurumlar Bağlamında Elde Edilen Bulgular

Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur

Sosyal katılım becerisi kazanır

Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 3 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur
- Sosyal katılım becerisi kazanır
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.

Araştırmada belirlenen 3 koda ilişkin olarak açıklamalar şu şekildedir:

- *Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur:* Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrencilerin Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur” ifadesi toplumsal kurumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, toplumsal kurumlar içerisinde önemli bir yer teşkil eden aile kapsamında açıklanabilir.
- *Sosyal katılım becerisi kazanır:* Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler sosyal katılım becerisi kazanır” ifadesi toplumsal kurumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, toplumsal kurumlar içerisinde önemli bir yer teşkil eden sivil toplum kuruluşları temelinde değerlendirilmiştir. Öğrencilerin toplumsal olaylar konusunda duyarlılığını arttırmak ve çeşitli öğrenme becerileri kazanmalarını konusunda sosyal katılım becerileri kazanmalarına yönelik özel amacın olması, asosyal yaşam kültürünün yaygınlaştığı günümüz toplumunun bu sorununu gidermeye yönelik önemli amaç olarak değerlendirilebilir.
- *Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir:* Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir” ifadesi toplumsal kurumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, toplumsal kurumlar içerisinde olduğu bilinen aile, eğitim, dini kurallar, kapsamında değerlendirilmiştir. Öğrencilerin milli, manevi ve insani değerleri yaşantılarına yansıtılabilmeleri için ileri sürülen bu özel amacın, çok sayıda toplumsal kurumun amaçlarını barındırdığı söylenebilir.

3.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “İlkokul Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?” alt problemi doğrultusunda Hayat Bilgisi Öğretim Programının içerik analiz yolu ile çözümlenmesi neticesinde erişilen bulgular şu şekildedir:

Toplumsal Kurumlar Bağlamında Elde Edilen Bulgular

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında ilkökul birinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 6 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Aile
- Okul
- Eğitim
- Çeşitli Kurallar
- Acil Yardım Kurumları
- Devlet Kurumları

Sosyal/Kültürel Olay ve Olgular Bağlamında Elde Edilen Bulgular

<i>Kültürel Farklılık</i>
<i>Bireysel Farklılık</i>
<i>Çokkültürlülük</i>
<i>Milli ve Manevi Günler</i>
<i>Nezaket Kuralları</i>
<i>Aile Hayatının Önemi</i>
<i>Endüstrileşme</i>
<i>Modernleşme</i>
<i>Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı</i>
<i>Teknolojik Gelişmeler</i>
<i>Toplumsal ve Bireysel Güvenlik</i>
<i>Atatürk'ün Hayatı</i>

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında ilkokul birinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 12 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Kültürel Farklılık
- Bireysel Farklılık
- Çok kültürlülük
- Milli ve Manevi Günler
- Nezaket Kuralları
- Aile Hayatının Önemi
- Endüstrileşme
- Modernleşme
- Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı
- Teknolojik Gelişmeler
- Toplumsal ve Bireysel Güvenlik
- Atatürk'ün Hayatı

3.3.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmannın “İlkokul İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?” alt problemi doğrultusunda Hayat Bilgisi Öğretim Programının içerik analiz yolu ile çözümlenmesi neticesinde erişilen bulgular şu şekildedir:

Toplumsal Kurumlar Bağlamında Elde Edilen Bulgular

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 6 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Aile
- Akrabalık
- Okul
- Eğitim
- Çeşitli Kurallar
- Acil Yardım Kurumları
- Devlet Kurumları
- STK
- Bütçe

Sosyal/Kültürel Olay ve Olgular Bağlamında Elde Edilen Bulgular

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında ilkökul ikinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 12 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Kültürel Farklılık
- Bireysel Farklılık
- Çok kültürlülük
- Milli ve Manevi Günler
- Kültürel Miras Öğeleri
- Geri Dönüşüm
- Doğa Olayları/Afetleri
- Nezaket Kuralları
- Aile Hayatının Önemi

- Endüstrileşme
- Modernleşme
- Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı
- Teknolojik Gelişmeler
- Toplumsal ve Bireysel Güvenlik
- Atatürk'ün Hayatı

3.4.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “İlkokul Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?” alt problemi doğrultusunda Hayat Bilgisi Öğretim Programının içerik analiz yolu ile çözümlenmesi neticesinde erişilen bulgular şu şekildedir:

Toplumsal Kurumlar Bağlamında Elde Edilen Bulgular

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında ilkokul üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 12 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Aile
- Akrabalık
- Komşuluk
- Okul
- Eğitim
- Çeşitli Kurallar
- Acil Yardım Kurumları
- Devlet Kurumları
- STK
- Ekonomi
- Tarihi, Doğal ve Turistik Yerler
- Ortak Kullanım Alanları (cami, oyun alanları, spor salonları, stadyumlar vs.)

<i>Aile</i>
<i>Akrabalık</i>
<i>Komşuluk</i>
<i>Okul</i>
<i>Eğitim</i>
<i>Çeşitli Kurallar</i>
<i>Acil Yardım Kurumları</i>
<i>Devlet Kurumları</i>
<i>STK</i>
<i>Ekonomi</i>
<i>Tarihi, Doğal ve Turistik Yerler</i>
<i>Ortak Kullanım Alanları (cami, oyun alanları, spor salonları, stadyumlar vs.)</i>

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında ilkokul üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu 17 kodun ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu kodlar şunlardır:

- Kültürel Farklılık
- Bireysel Farklılık
- Çok kültürlülük
- Milli ve Manevi Günler
- Kültürel Miras Öğeleri
- Geri Dönüşüm
- Doğa Olayları/Afetleri
- Birey ve Toplum Sağlığı
- Sosyal Sorumluluk
- Nezaket Kuralları
- Aile Hayatının Önemi
- Endüstrileşme
- Modernleşme

- Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı
- Teknolojik Gelişmeler
- Toplumsal ve Bireysel Güvenlik
- Atatürk'ün Hayatı

Sosyal/Kültürel Olay ve Olgular Bağlamında Elde Edilen Bulgular

<i>Kültürel Farklılık</i>
<i>Bireysel Farklılık</i>
<i>Çokkültürlülük</i>
<i>Milli ve Manevi Günler</i>
<i>Kültürel Miras Öğeleri</i>
<i>Geri Dönüşüm</i>
<i>Doğa Olayları/Afetleri</i>
<i>Birey ve Toplum Sağlığı</i>
<i>Sosyal Sorumluluk</i>
<i>Nezakat Kuralları</i>
<i>Aile Hayatının Önemi</i>
<i>Endüstrileşme</i>
<i>Modernleşme</i>
<i>Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı</i>
<i>Teknolojik Gelişmeler</i>
<i>Toplumsal ve Bireysel Güvenlik</i>
<i>Atatürk'ün Hayatı</i>

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programının toplumsal kurumlar ile sosyal olay ve olgular bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde öğretim programları incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu şu sonuçlar elde edilmiştir:

Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır: Programın özel amaçları

içerisinde yer alan “öğrenciler bilgi ve iletişim teknolojilerinin amacına uygun olarak kullanılır” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin değişimi ve yaygınlaşmasının sosyal olay ve olgular üzerinde etkili olması ile açıklanabilir.

Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Çünkü sosyal olay ve olgular bağlamında modernleşme ve endüstri devrimi kapsamında kaynakların verimli kullanımının daha da önemli hale geldiği söylenebilir. Önemi anlaşılan bu durumun Hayat Bilgisi öğretim programına yansıdığı söylenebilir.

Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Çünkü sosyal olay ve olgular bağlamında eğitim-öğretim faaliyetleri önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir. Bu durum sosyal olay ve olgular içerisinde değerlendirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin Hayat Bilgisi öğretim programında yer bulduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır” ifadesi sosyal olay ve olgular kapsamında değerlendirilmiştir. Çünkü sosyal olay ve olgular bağlamında bilimsel ve teknik gelişmeler bilimsel süreç becerilerini öğrenme gerekliliğini ortaya çıkardığı söylenebilir. Bu gerekliliğin Hayat Bilgisi öğretim programında özel amaç olarak yer alması, durumun öneminin farkında olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu şu sonuçlar elde edilmiştir:

Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrencilerin Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur” ifadesi toplumsal kurumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, toplumsal kurumlar içerisinde önemli bir yer teşkil eden aile kapsamında açıklanabilir.

Sosyal katılım becerisi kazanır: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler sosyal katılım becerisi kazanır” ifadesi toplumsal kurumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, toplumsal kurumlar içerisinde önemli bir yer teşkil eden sivil toplum kuruluşları temelinde değerlendirilmiştir. Öğrencilerin toplumsal olaylar konusunda duyarlılığını arttırmak ve çeşitli öğrenme becerileri kazanmaları konusunda sosyal katılım becerileri kazanmalarına yönelik özel amacın olması, asosyal yaşam kültürünün yaygınlaştığı günümüz toplumunun bu sorununu gidermeye yönelik önemli amaç olarak değerlendirilebilir.

Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir: Programın özel amaçları içerisinde yer alan “öğrenciler millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir” ifadesi toplumsal kurumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, toplumsal kurumlar içerisinde olduğu bilinen aile, eğitim, dini kurallar, kapsamında değerlendirilmiştir. Öğrencilerin milli, manevi ve insani değerleri yaşantılarına yansıtılabilmeleri için ileri sürülen bu özel amacın, çok sayıda toplumsal kurumun amaçlarını barındırdığı söylenebilir.

Araştırmanın “İlkokul Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?” alt problemi doğrultusunda Hayat Bilgisi Öğretim Programının içerik analiz yolu ile çözümlenmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında ilkokul birinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu

- Aile

- Okul
- Eğitim
- Çeşitli Kurallar
- Acil Yardım Kurumları
- Devlet Kurumları

Gibi toplumsal kurumların ön planda tutulduğu belirlenmiştir.

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında ilkokul birinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu:

- Kültürel Farklılık
- Bireysel Farklılık
- Çok kültürlülük
- Milli ve Manevi Günler
- Nezaket Kuralları
- Aile Hayatının Önemi
- Endüstrileşme
- Modernleşme
- Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı
- Teknolojik Gelişmeler
- Toplumsal ve Bireysel Güvenlik
- Atatürk'ün Hayatı

Gibi sosyal/kültürel olay ve olguların ön planda tutulduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın “İlkokul İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular ne şekilde yer almaktadır?” alt problemi doğrultusunda Hayat Bilgisi Öğretim Programının içerik analiz yolu ile çözümlenmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada toplumsal kurumlar bağlamında ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın analiz sonucu

- Aile
- Akrabalık
- Okul
- Eğitim
- Çeşitli Kurallar
- Acil Yardım Kurumları
- Devlet Kurumları
- STK
- Bütçe

Gibi toplumsal kurumların ön planda tutulduğu belirlenmiştir

Araştırmada sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi

Öğretim Programı'nın analiz sonucu

- Kültürel Farklılık
- Bireysel Farklılık
- Çok kültürlülük
- Milli ve Manevi Günler
- Kültürel Miras Öğeleri
- Geri Dönüşüm
- Doğa Olayları/Afetleri
- Nezaket Kuralları
- Aile Hayatının Önemi
- Endüstrileşme
- Modernleşme
- Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı
- Teknolojik Gelişmeler
- Toplumsal ve Bireysel Güvenlik
- Atatürk'ün Hayatı

Gibi sosyal/kültürel olay ve olguların ön planda tutulduğu belirlenmiştir

Sonuç olarak yapılan araştırmada Hayat Bilgisi öğretim programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olguların ön planda tutulduğu söylenebilir. Çünkü çeşitli şekillerde kazanımlar ve dersin amaçları içerisinde toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular temelinde ifadeler geçmektedir. Bu sonuç Hayat bilgisi dersinin temel eğitimde bireyin toplumsallaşması için önemli dinamiklerden bir olduğu görüşünü (Uçuş, 2017) desteklemekte olduğu söylenebilir.

Toplumsal yapıyı oluşturan toplumsal kurumlar, aile ya da devlet gibi temel toplumsal ihtiyaçlar tarafından örgütlenen inanç ve davranış kalıplarıdır (Schaefer, 2013). Bu toplumsal kurumlar içerisinde aileye yapılan araştırma kapsamında her sınıf düzeyinde çok fazla vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Bu sonuç Hayat Bilgisi öğretim programının toplumsal kurumlar bağlamında aile kavramının önemine dikkat ettiği ve gerek amaçları gerekse de kazanımlarında aile kurumuna verdiği önemi gösterdiği söylenebilir.

Demirtaş ve Kahveci (2012) yaptıkları çalışmada 2005 yılı Hayat Bilgisi öğretim programında bireyselleşmeye yönelik ifadelerin daha fazla olduğunu belirlerken, Sucuoğlu (2021) 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda hem bireyselleşme hem de toplumsallaşma ifadelerine yer verildiğini belirlenmiştir. Yapılan araştırmada da toplumsallaşmanın öğeleri olarak kabul gören toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgulara değinilmesi alanyazın ile araştırma sürecinde elde edilen verilerin desteklendiği şeklinde değerlendirilebilir.

Son zamanlarda yaşanan Covid-19 salgını ile toplumsal kurumların işleyişlerin yanı sıra insanların günlük faaliyet alanları, çalışma ve iş hayatlarında, toplumsal algı ve bakış açılarında da birtakım değişiklikler yaşandığı düşünülmektedir (Güngörer, 2020). Bu durum dikkate alınarak öğretim programlarında belli aralıklarla değil sürekli bir güncelleme yapılması toplumsal bir ihtiyaç olduğu gibi küresel olayların getirdiği bir zorunluluk olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırmada doküman incelemesi yöntem olarak belirlendiğinden Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile ilgili MEB dokümanları incelenmiştir. İleride yapılacak araştırmalarda daha kapsamlı veriler elde etmek için öğretmenlerin ve öğretim programı alanında çalışma yapan

uzmanlardan görüş alınarak Hayat Bilgisi öğretim programında toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olguların yer alma şekli, eksiklikler ve öneriler konusunda kapsamlı bilgiler verilebilir.

Yapılan araştırmada 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında ele alınmıştır. Cumhuriyetten günümüze Hayat Bilgisi öğretim programları yapılan araştırmada olduğu gibi toplumsal kurumlar ile sosyal/kültürel olay ve olgular bağlamında incelenebilir. Böylelikle yaşanan değişimler açık bir şekilde görülebilir.

KAYNAKÇA

- Alak, G. (2012). *Hayat bilgisi öğretim programı öğelerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Sinop ili örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- Baysal, N. Z. (2006). Hayat bilgisi: toplumsal ve doğal yaşama bütüncül bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım içinde* (ss.1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Bekiroğlu, D. (2021). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde düşünme ve yaşam becerilerinin eğilimleri: Nitel meta sentez çalışması*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.
- Demirtaş, Z. ve Kahveci, G. (2012). İnsanı kendi yaşamının öznesi yapmaya yönelik kazanımların hayat bilgisi programı kapsamında incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2(2), 169-180.
- Fer, S. (2019). *Eğitimde program geliştirme kuramsal temellere bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gündoğan, A. (2017). 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programının Sosyal Beceriler Bağlamında İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 437-456.
- Güngörer, F. (2020). Covid-19'un Toplumsal Kurumlara Etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 393-428.
- Güven, S. ve Püsküllü, M. A. (2017). Hayat bilgisi ders kitapları ile ilgili yapılan çalışmaların içerik analizi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 3(2), 75-86.
- İpek, C. (2019). *Eğitimin toplumsal ve kültürel temelleri*. H. B. Memduoğlu ve K. Yılmaz (Ed.), *Eğitime Giriş içinde* (s, 45-78), Ankara: Pegem Akademi.
- Kalender, B. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının çocuk hakları sözleşmesinin eğitim hedefleri maddesi açısından incelenmesi: Tarihsel bir analiz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kamer, T. (2020). *Eğitimin sosyal ve kültürel temelleri: Kavramlar, olgular ve olaylar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kıyıkçı, A. (2021). *2018 Hayat bilgisi öğretim programlarının ve uygulamalarının öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırma durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Köse, E. ve Dağyar, M. (2019). Sosyolojinin temel kavramları ve sosyoloji bilimi. Köse, E. ve Genç, Z. S. (Ed.), *Eğitim sosyolojisi içinde* (s.2-24). Ankara: Pegem Akademi.

- Küçükali, R. (2020). Toplum, sosyal yapı, toplumsal ve sosyal tabakalaşma, sosyal olay, sosyal olgu. Küçükali, R. (Ed.), Eğitim sosyolojisi içinde (s.1-22), Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB. (2018). İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326>, 12.06.2022.
- Narin, D. (2007). *İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programının vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özkalp, E. (2005). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Öztürk, T. ve Kalafatçı, Ö. (2016). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 58-74.
- Schaefer, R. T. (2013). *Sosyoloji*. (12. Baskı). Coşar, S. (Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Sucuoğlu, C. (2021). *Öğrencilerin bireyselleşme ve toplumsallaşma süreçlerinde hayat bilgisi öğretim programları ve ders kitaplarına bir bakış*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, E. (2020). Eğitimin sosyal ve toplumsal temelleri. G. Ekici (Ed.), Eğitim Giriş içinde (s, 111-146), Ankara: Vizetek.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Journal of International Social Research*, 2(8), 402-410.
- Şenay, Y. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Bursa ili örneği*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Tay, B. ve Baş, M. (2016). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2013). Bilgisayar destekli öğretimin hayat bilgisi öğretimi dersinde başarıya etkisi ve yönetime ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Tuncer, Ö. (2009). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Balıkesir ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Uçuş, G. (2017). 2009 ve 2017 hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi*, 1(1), 76-98.
- Uğur, T. (2006). *2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Uşak İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Ütkür, N. (2018). Hayat Bilgisi derslerinde kullanılan yöntem ve etkinliklerin tespiti: lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 101-122.
- Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretim programlarında değerler: Hayat Bilgisi dersi örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 725-733.
- Yıldırım, G. (2020). *İlkokul düzeyinde öğrencilere kazandırılması gerekli temel yaşam becerilerinin hayat bilgisi dersi bağlamında analizi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.